

לבבות ואבנים

פרשת בא - על חירות והקשבה

1. שמות פרק י

(א) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתה אלה בקרבנו: (ב) ולמען תספר באזני בנה ובן בנה את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי במ וידעתם כי אני ה': (ג) ויבא משה ואהרן אל פרעה ויאמרו אליו מה אמר ה' אלהי העבריים עד מתי מאנת לענות מפני שלח עמי ויעבדוני: (ד) כי אם מאן אתה לשלח את עמי הנני מביא מחר ארבה בגבולך: ... (ז) ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את האנשים ויעבדו את ה' אלהיהם הטרים תדע כי אבדה מצרים:

פרק יב

(ז) ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את האנשים ויעבדו את ה' אלהיהם הטרים תדע כי אבדה מצרים: ... (לג) ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כלנו מתים... (מא) ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים: ... (נא) ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם: (פ)

2. שמות רבה יג

כי אני הכבדתי את לבו, אמר רבי יוחנן מפאן פתחון פה למינין לומר לא היתה ממנו שיעשה תשובה, שנאמר: כי אני הכבדתי את לבו. אמר לו רבי שמעון בן לקיש יסתם פיהם של מינים, אלא (משלי ג, לד): אם ללצים הוא זליק, שהקדוש ברוך הוא מתנה בו באדם פעם ראשונה שניה ושלישית ואינו חוזר בו, והוא נועל לבו מן התשובה כדי לפרע ממנו מה שחטא. אף כך פרעה הרשע, כיון ששגר הקדוש ברוך הוא המש פעמים ולא השגיח על דבריו, אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה הקשית ערפי והכבדת את לבי, הריני מוסיף לך טמאה על טמאתך, הוי: כי אני הכבדתי את לבו. מהו הכבדתי, שעשה הקדוש ברוך הוא את לבו כפבד הזה שהיא מתבשלת שניה וארטסיס (=קושל) נכנס בתוכה, כך נעשה לבו של פרעה כפבד הזה ולא היה מקבל דבריו של הקדוש ברוך הוא, הוי: כי אני הכבדתי את לבו וגו':

3. אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ו

"הוי מתאבק בעפר רגליהם" - זה ר' אליעזר, "ושותין בצמא את דבריהם" - זה ר' עקיבא. מה היה תחלתו של ר' עקיבא? אמרו: בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר: "מי חקק אבן זו?" אמרו לו: "המים, שתדיר נופלים עליה בכל יום". אמרו לו: "עקיבא, אי אתה קורא אבנים שחקו מים?" (איוב יד יט). מיד היה רבי עקיבא דן ק"ו בעצמו - מה רך פסל את הקשה, דברי תורה, שקשין כברזל, על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם. מיד חזר ללמוד תורה. הלך הוא ובנו וישבו אצל מלמדי תינוקות. אמר לו רבי למדני תורה, אחז רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח. כתב לו אל"ף ב"ת ולמדה. אל"ף ת"ו ולמדה. תורת כהנים ולמדה. היה לומד והולך עד שלמד כל התורה כולה.

4. לנתיבות ישראל א מאמר שלישי - מאחר כתלנו

כמו ישראל בגופות, באדם, כן הכתל בעולם, בארץ. חסון ומקיף בכחוראיתנים לאלהיו, מחזיק הוא את עקדתו בכל חליפות מערכות הדורות וקורוניהם, בכל התמורות והשנויים, החלחלות והזיזויעים, הבאים עלי ארץ ודריה, - אשר הוא בתוכם ואתם. וגם אם קלון סורבן מקשה את סראהו, גם אם אותות הקרס בולטים מעל גביו, ועננות השממון, מאפילות את זקרו, גם אם בסבכי מבואות אפלים ומקטננים נסתה הוא מעין רואים, וגם אם נדחק ונלחץ הוא מתגרת יד שכיני המקיפים אותו מפל צד, להסיג את גבולו, לדקאהו ולכלע את נחלתו, - כחלמישיצור נצב הוא על משמרתו, מבלי מוש ומבלי הפגם בקרבו גאונו הפנימי, תמים ונאדר בעו עצמיותו, המתנלה לבעל עינא פקיהא גם בעד כל אלה וגם על ידי כל אלה. כי שריד חמדת הקדש

הוא, קדש משפני עליו, ובמפלאות סגלת קיומו זאת עד הוא למארגעות העולם ולקורות דורות של אלפי שנות תרבות האדם. "עד הלאה" עומד הוא על גביהם ומעיד הוא עליהם, על גלגולי מהלכי חייכם, על מקורות זרמי רוחותיהם ועל מוצאות נתיבות פעליהם, ומעיד הוא בהם - בזכות קיום חייכם, בגרד תכן רוחותיהם ובמעמד כח פעליהם.

יש לבבות ויש לבבות. יש לבבות אדם ויש לבבות אבנים.

יש אבנים ויש אבנים. יש אבני דמה ויש אבנים - לבבות.

כמו ישראל "לב האמות", לב האדם, כן הארץ ומקום קדשה בקרבה - "לב העולם" ולגם של ישראל. ומכל קצות הארץ, ומכל פנות העולם, גם מכל הפצות הגולה, זרמות ועולות שמעות ה"עבודה שבלב" דרך גדרה הפך של הארץ, דרך העיר הזאת ודרך הבית הזה. וכן האבנים האלה, שארית פליטת הר ביתנו, שהם לנו "בקדשתם ארצנו" שהם שוממים, כי "שכינה לא זזה מעולם מפתל מערב", ורוח אלהים חיים קדש ישראל, המשפין שמו שם, לעולם מרסף הוא עליהם והמחז אתם בקבוצה בכל מצבה ערמות עפר וקבון הקרס, - האבנים האלה לבבות הם לנו!

זקופים וזקופים עומדים פה טורי האבנים האלה, וכמצבת חיים מודיעים הם: פה חי עם ישראל, פה גנה אורחיו, עדפחו וגאון קדשו, ומופיע ועולה מתוך שארית פליטת הגלות, בדבר ד' אשר בקרבו לכל העמים, לכל האדם, לכל הארץ.

5. ספר העיקרים מאמר רביעי פרק כה

ועל זה הדרך יתפרש מה שנמצא בכתוב שהשם יתברך מחזק לב הרשעים או מקשה ערפם ומונע מהם דרכי התשובה, וזה שהרשע בבא עליו המכה הוא מתחסד ושב אל השם מיראת עונש המוטל עליו, כמו שאמר פרעה חטאתי הפעם ה' הצדיק וגו', ובעבור שזה הפעל דומה לאונס ואינו בחירי, הנה השם יתברך מחזק את לבו כשנותן לו צד או צדדין לתלות בהן המכה ולומר שבאה במקרה ולא על צד ההשגחה האלהית, וזה כדי שיסור מלבו המורד שקנה מחמת המכה וישאר על טבעו ובחירתו מבלי מכירת, ואז יבחן אם היתה תשובתו בחיריית, ומאשר בחירת פרעה כשסר מעליו עול המכה היתה לרע, אמר השם יתברך אני הכבדתי את לבו, כלומר כשהסירותי מלבו המורד שקנה מחמת המכה, וישאר על טבעו ובחירתו, והוא לרוע בחירתו בקש עלות ותואנות לתלות בהן ענין המכות ולומר שהיו במקרה. ועל זה אמר הכתוב ואם תלכו עמי קרי, כלומר שתיחסו דברים אל המקרה, והלכתי אף אני עמכם בחמת קרי וגו', ובזה הצד ננעלים שערי התשובה בפני הרשעים, לא שהשם יתברך ימנע מן האדם טוב בחירתו חלילה, אמר הכתוב כי לא אחפוץ במות הרשע כי אם בשובו מדרכיו וחי, אלא שהשם יתברך משאירו על בחירתו בלבד מבלי מכריח מחוץ, והוא בוחר דרך לעצמו.

6. אור"ק ג

השם העצמי וההתחדשות

צו

העולם הרוחני בונה כל אחד ואחד לעצמו בקרבו. כל תכונת ההקשבה אינה כי אם הכשרה לבנין הנצחי העצמי של היחיד, כל מרכז התורה הוא הפסוק של שמו הפרטי. זהו כל כובד הדין, כל עומק השאלה, כל איום האחריות, כל חיבוט הקבר. ויש אשר הקשבתו היא כל כך מפולשה, עד שאובד הוא את הריכוז העצמי, יודע הוא שמות רבים, רק את שמו שכח, ולא ידע. אז כי עמלו לריק הוא, ואין לו תקנה כי אם על ידי ערלת און כבירה, שמונעתו מכל הקשבה, ואחרי ההירוס הגדול הזה, החרשות, שהיא איבוד כללי, חרשו גותן לו דמי כולו, הוא שב ומתחדש בצורה חדשה, תתהפך כחמר חותם, ויתיצבו כמו לבוש. רזי הרזים של עת לעשות לדי הפרו תורתך, חיזוק לבן של רשעים ונעילות דלתי תשובה מהם, זהו עומק החסד, המיית הרחמים העליונים מעל כל גבול. אבל כמה רע ומר הוא צער גלגול יצירה זה, איבוד כל התכנית הקדמונית והתחדשות האופי בפנים חדשות, אפר תחת כפות רגלי צדקים, ומדרס לכל היקום, וממעמקים תהומיים הללו, עולם חדש מתכונן, אפס המץ, ברוך עמי מצוים ומעשה ידי אשור, מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק.